

Tore Bjørge och Daniel Heradstveit: Politisk terrorisme

TANO forlag, Otta, 1993, 202 s.

ANMÄLD AV JANNE FLYGHED

Litteraturen kring politisk terrorism är mycket omfattande. Det har publicerats flera tusen artiklar i ämnet. Men Alex Schmid hävdar i sin stora bibliografi att innehålllet överlag är föga imponerande. "Det mesta är mycket ytligt, trots det är det ofta pretentiöst och omfattar långtgående generaliseringar på basis av enskilda händelser" (Schmid 1988, 177). Dock dyker det upp litteratur i ämnet som är läsvärd. Bjørge och Heradstveits (B&H) bok är exempel på en sådan. I deras aktörsorienterade framsättning analyseras tre grupper: den palestinska befrielseorganisationen PLO, Baader-Meinhof-gruppen och svenska nynazistiska Vitt Ariskt Motstånd (VAM).

Författarna beskriver olika typer av rationalitet som styr människors handlingar. De utgår huvudsakligen från Max Webers idealtypiska begrepp – målrationellitet, värderationalitet, traditionell handling och affektstyrd handling. Dessa begrepp vävs på ett fruktbart sätt in i resonemanget. Främst behandlas mål- och värderationalitet. Något förenklat kan man säga att i det förstnämnda fallet rör det sig om en "ändamålet-helgar-medlen"-strategi, medan den värderationalella hållningens yttersta conse-

kvens blir en renodlad kamikaze-rationalitet. "Verdirasjonelle terrorhandlingar er ofte primært meint som ei *markering* av noko aksjonistane står for eller er sterke motstandarar av." I denna "the politics of honour" återfinns mycket av den högerextremistiska terrorn.

B&H påtalar den betydelsefulla spänningen mellan det värderationalella och målrationella delar av oppositionen. Vad är viktigast? Att uppnå politiska resultat eller stå fast vid de "rätta" värdena?

B&H ger sig även i kast med den besvärliga definitionsproblematiken. Flera internationella konventioner mot terrorism har strandat på att det inte gått att enas om vem som skall betraktas som politisk terrorist respektive frihetskämpe. B&H's definitionsförsök omfattar sex punkter som skall indikera att det handlar om typfall av terrorism. Det faktum att de definierar terrorism och inte politisk terrorism är märkligt, i synnerhet då det enligt deras första punkt framgår att våldshandlingen i fråga skall vara politiskt motiverad! Överhuvud taget använder de *terrorism* och *politisk terrorism* om varandra på ett stundtals förvirrande sätt.

De övriga punkterna är att handlingen skall uppnå effekt på andra än de direkta ofren, men politiska attentat kan i vissa fall vara terroristiska; våldet har människor som mål, våld mot egendom kallas sabotage, men kan vara terroristiskt om syftet är att skapa panik och kaos; handlingen är riktad mot civila, aktioner mot militär personal betraktas huvudsakligen som guerillaaktioner; handlingen skall syfta till att skapa generell fruktan samt att handlingen syftar till att tvinga de styrande till att ge efter för terroristernas krav. Som framgår är det inte någon särdeles stringent definition, men en av deras poänger är att de relativiserat terrorismbegreppet genom att hävda att ju fler punkter som är uppfyllda desto starkare inslag av terrorism. Dock skulle det ha varit värdefullt med en utförligare diskussion om tillräckliga respektive nödvändiga villkor för att en handling skall uppfattas som en (politisk) terrorhandling.

De påtalar helt riktigt att frågan om legitimitet är central för diskussionen, men även legitimitet är ett komplicerat begrepp. Vad som är legitimt för en, är illegitimt för en annan. Ett problem är att författarna tycks sätta likhetstecken mellan legitim och legal. Detta härstammar troligtvis från Webers definition av staten, det vill säga att staten är den institution som har monopol på legitimt bruk av våld. Men staten har inte monopol på att *bruka legitimt våld*, utan på att *definiera* vad som är *legalt våld*. Vad som sedan är legitimt, rättfärdigt, är en annan fråga. Statens våldsutövande är inte per definition legitimt. Däremot är det ofta legalt.

En genomgående svaghet är frånvaron av källhänvisningar. Förutom vid direktcitat är det sparsamt med noter eller andra

försök till att styrka resonemangen. Det gäller till exempel när de diskuterar CIA's och Spetsnaz' delaktighet i den statsstödda terrorismen, eller när de gör en sociologisk analys av vilka som är medlemmar i den nynazistiska organisationen VAM. Vad styrker påståendet att "påfallande många av de som er med i nynazistiske grupper i Skandinavien, har foreldre eller – enda vanlegare – besteforeldre som var aktive nazistar under krigen"?

Dessa invändningar till trots ger boken ökad kunskap om det svårgripbara fenomenet politisk terrorism. Till förtjänsterna hör att de behandlar såväl statsterrorism som höger- och vänsterterrorism riktad mot staten. En viktig poäng är att författarna menar att överdrivna reaktioner från statsmakterna kan ge upphov till omfattande och kronisk terrorism. "Spesielt gjeld dette når samfunnet bryt etablerte speleregler." Det ger terroristen legitimitet att själv bryta mot dessa regler. "Undergravinga av statens legitimitet skyt for alvor fart." Responsen på den politiska terrorismen kan med andra ord betraktas som en balansgång mellan mål- och värderationalitet. Tappar makten fotfästet kan den politiska terrorismen komma att bekämpas med terroristisk politik.

Litteratur

Schmid, Alex: Political Terrorism. A new research guide to concepts, theories, data bases and literature (Amsterdam 1988)

Författarupplysningar:

Janne Flyghed, fil.dr., kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet, 10691 Stockholm, Sverige